

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

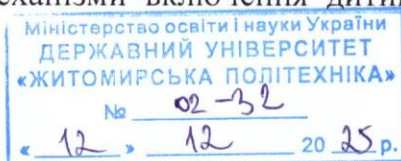
на дисертацію ДИМИТРІЄВОЇ Оксани Ігорівни на тему «Державна політика захисту дітей у кіберпросторі як пріоритет гуманітарної безпеки України», подану на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.05 – державне управління у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку

Актуальність обраної теми дисертаційної роботи і її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Актуальність дослідження, присвяченого державній політиці захисту дітей у кіберпросторі, зумовлена глибокими трансформаціями інформаційного середовища, що охоплює всі сфери суспільного життя, зокрема й дитинство. Стрімкий розвиток цифрових технологій, зростаюча присутність дітей у мережі Інтернет, поширення мобільних пристроїв, соціальних мереж, онлайн-ігор та мультимедійного контенту, з одного боку, відкриває нові можливості для розвитку, освіти та соціалізації, але з іншого – створює безпрецедентні ризики для психологічного, емоційного, фізичного та правового благополуччя дитини. Під впливом гібридних загроз, війни, інформаційної агресії та послаблення інституційної спроможності держави, проблема захисту дітей у кіберпросторі набула ознак системної гуманітарної кризи, що потребує наукового осмислення та комплексного реагування з боку органів державної влади.

У зазначеному контексті тема дисертаційного дослідження Дмитрієвої Оксани Ігорівни є своєчасною, соціально значущою та науково обґрунтованою. Її актуальність обумовлена як внутрішніми чинниками – фрагментарністю державної політики в цій сфері, відсутністю міжвідомчої координації, обмеженою цифровою грамотністю населення, низьким рівнем кіберзахисту освітнього середовища – так і зовнішніми – глобальними технологічними викликами, агресивними інформаційними кампаніями та міжнародними зобов'язаннями України щодо дотримання прав дитини в цифровому просторі.

Наукова новизна обраної теми визначається тим, що в національній науковій традиції ще не сформовано цілісної міждисциплінарної моделі публічної політики щодо цифрової безпеки дітей як складової гуманітарної безпеки. У той час як європейські країни вже мають національні центри з кібербезпеки дітей, стандарти реагування на кіберзагрози та механізми включення дитини як суб'єкта безпеки, в

Україні відповідні ініціативи лише формуються. Таким чином, дисертація заповнює наукову нішу шляхом узагальнення, аналізу та інституціоналізації принципів державного управління у цій специфічній галузі.

Тема дисертації цілком відповідає напрямам державної наукової політики у сфері безпеки, цифрової трансформації, освіти, соціального захисту та захисту прав дитини. Вона інтегрується в національні пріоритети, визначені Стратегією кібербезпеки України, Конвенцією Ради Європи про кіберзлочинність, Планом заходів щодо реалізації Національної стратегії захисту дітей у цифровому середовищі та іншими міжнародними і національними документами.

З огляду на викладене, тема дисертаційного дослідження має високу наукову й практичну значущість, а також потенціал до використання результатів у розробці стратегічних документів державної політики у сфері гуманітарної безпеки, цифрового врядування та дитячого захисту.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність

Дисертаційна робота Димитрієвої Оксани Ігорівни вирізняється високим рівнем наукової обґрунтованості, внутрішньої логіки викладу та послідовності аналітичного мислення. Авторка застосувала комплексний міждисциплінарний підхід до вивчення проблеми захисту дітей у кіберпросторі, поєднавши інструментарій державного управління, права, інформаційної безпеки, соціології дитинства, педагогіки та цифрових технологій. Це дозволило розглянути об'єкт дослідження – державну політику цифрової безпеки дітей – як складну, багаторівневу та динамічну систему, що функціонує в умовах постійно змінюваного середовища.

Наукові положення дисертації базуються на глибокому аналізі вітчизняної та зарубіжної наукової літератури, сучасних нормативно-правових актів, міжнародних документів (зокрема Конвенції Ради Європи про кіберзлочинність, Конвенції ООН про права дитини, Декларації цифрових прав ЄС), а також стратегічних документів України в сфері цифрової трансформації та національної безпеки. Авторкою систематизовано практичний досвід країн Європейського Союзу, Південної Кореї, Канади, Естонії, з виокремленням тих управлінських рішень, які можуть бути адаптовані до українських умов.

Висновки дисертації є логічним узагальненням проведеного багаторівневого аналізу та достовірно підтверджуються аналітичними матеріалами. Зокрема, дисертантка здійснила типологізацію основних кіберзагроз для дітей (кібербулінг, грумінг, секстинг, онлайн-експлуатація, деструктивний контент, інформаційні маніпуляції тощо), їх впливу на психоемоційний стан дитини, права та освітній процес. Проведено критичний аналіз чинної інституційної системи захисту дітей у кіберпросторі в Україні, доведено її фрагментарність, відсутність належної міжвідомчої координації, чітких алгоритмів реагування на інциденти та системного моніторингу.

Достовірність отриманих результатів забезпечена широким емпіричним підґрунтям, включаючи аналіз практик державних структур (МОН, Мінцифра, кіберполіція), громадських ініціатив, освітніх платформ, а також оцінку змісту національного законодавства. Значущим фактором є узагальнення авторкою кейсів з реального життя, що ілюструють загрози цифрового середовища та недосконалість державної реакції на них. У роботі використано офіційні звіти міжнародних організацій (ЮНІСЕФ, EU Kids Online, WeProtect Global Alliance), які підтверджують наявність системної проблеми у сфері цифрової безпеки дітей.

Обґрунтованість рекомендацій посилюється тим, що вони побудовані на принципах прав дитини, відкритого врядування, мережевого управління та сервісної орієнтації держави. Зокрема, авторкою запропоновано модель єдиної національної платформи моніторингу та реагування на кіберзагрози, яка включає технічні (інфраструктура, автоматизовані системи), організаційні (центри реагування, міжвідомча взаємодія), правові (механізми регулювання) та освітньо-просвітницькі (цифрова грамотність, підготовка кадрів) компоненти.

Запропоновані рішення ґрунтуються на чітко окресленій методології, що включає системний, структурно-функціональний, компаративний та прогнозний підходи. Також дисертантом розроблено табличну модель для проєктування публічної політики у сфері цифрової безпеки дітей в логіці «ціль – завдання – інструменти – виконавці – результат». Це свідчить про наукову зрілість дослідження та його прикладну орієнтацію.

Крім того, достовірність та апробація результатів підтверджуються оприлюдненням матеріалів у фахових рецензованих виданнях, зокрема «Держава та

регіони», «Право та державне управління», «Вчені записки ТНУ ім. Вернадського», а також презентаціями на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях. Результати дослідження використовувались у рамках освітніх програм і просвітницьких заходів, що також свідчить про їхню практичну валідність.

Таким чином, наукові положення, висновки і рекомендації дисертації Димитрієвої Оксани Ігорівни є цілком обґрунтованими, достовірними, логічно вивіреними та придатними до практичного застосування в системі публічного управління.

Наукова новизна результатів дослідження

Наукова новизна дисертаційного дослідження Димитрієвої Оксани Ігорівни полягає в комплексному, міждисциплінарному підході до аналізу, моделювання та вдосконалення державної політики захисту дітей у кіберпросторі, що розглядається як ключовий вектор гуманітарної безпеки України в умовах цифрової трансформації суспільства та загострення інформаційних і гібридних загроз.

Уперше науково обґрунтовано положення про те, що цифрова безпека дітей повинна виступати не лише предметом технологічного чи освітнього регулювання, а системним об'єктом державної політики у сфері національної гуманітарної безпеки. У дисертації розкрито концепцію гуманітарної безпеки як багаторівневої політики, що включає ціннісні, правові, інформаційні, освітні та інституційні компоненти, інтегровані в систему національної безпеки.

Суттєвий науковий внесок полягає в розробці авторської концептуальної моделі публічної політики цифрової безпеки дітей, яка структурована за принципами сервісності, міжвідомчої координації, дитиноцентричності, правового партнерства і цифрової трансформації. Ця модель враховує сучасні виклики, серед яких – динаміка кіберзагроз, недостатній рівень цифрової компетентності дітей та дорослих, правові колізії, фрагментарність управління, дефіцит цифрових сервісів у сфері безпеки.

Дисертанткою вперше запропоновано класифікацію загроз цифровій безпеці дітей, що поєднує технічні, психологічні, соціальні та інформаційно-маніпулятивні чинники. Вона враховує вікові особливості дітей, їхню цифрову поведінку, соціальне оточення, а також політичний та воєнний контекст. Таке багатовимірне бачення

дозволяє не лише типізувати загрози, але й визначити відповідні інструменти попередження та реагування.

Вперше розкрито роль дитини як не лише об'єкта, але й суб'єкта цифрової безпеки, що вимагає переорієнтації державної політики з патерналістського підходу на партнерський. Така позиція вписується в сучасні права-орієнтовані (rights-based) та дитиноцентричні парадигми, поширені в європейських країнах. У цьому контексті авторка вводить поняття цифрової спроможності дитини як ключового чинника ефективної взаємодії в цифровому просторі.

Новим є також наукове обґрунтування необхідності створення єдиної національної цифрової інфраструктури реагування на загрози дітям у кіберпросторі. Авторка пропонує структуру національної платформи, що включає модулі раннього виявлення, верифікації інцидентів, цифрового моніторингу, автоматизованих алгоритмів фільтрації небезпечного контенту та індикаторів ефективності політики. Окремо обґрунтовано потребу в залученні до реалізації цієї платформи не лише державних органів, але й IT-сектору, громадянського суспільства, освітніх інституцій, а також самих дітей та батьків.

Наукову новизну становить також розробка табличної моделі програмно-цільового управління політикою цифрової безпеки дітей, побудованої за логікою: ціль – завдання – інструменти – виконавці – очікуваний результат. Ця модель дозволяє використовувати отримані наукові результати не лише для формулювання політичних стратегій, але й для їхньої імплементації в системі державного і місцевого управління.

Крім того, у дисертації розроблено адаптовані підходи до інтеграції міжнародного досвіду захисту дітей у кіберпросторі в українське законодавство та інституційну практику. Зокрема, авторкою аргументовано доцільність імплементації спеціалізованих структур (на кшталт польського Центру безпечного Інтернету або естонської програми «Smartly Safe»), інструментів цифрового врядування, стандартів цифрової етики та превентивної освіти.

Таким чином, наукова новизна дисертаційного дослідження виявляється в глибокій теоретичній розробці, концептуальній новизні підходів, практичній орієнтації рекомендацій, а також у визначенні нових категорій і підходів у сфері публічного управління цифровими ризиками в контексті захисту прав дитини. Запропоновані ідеї

можуть бути використані як у науковій сфері, так і на рівні розробки національних програм, стратегій і законодавчих ініціатив.

Теоретичне та практичне значення наукових результатів.

Дисертаційне дослідження Оксани Ігорівни Димитрієвої має вагоме теоретичне та практичне значення як для розвитку вітчизняної науки у сфері державного управління, так і для вдосконалення інституційної практики реалізації політики захисту дітей у цифровому середовищі. Отримані результати не лише поглиблюють наукове розуміння гуманітарної безпеки в умовах цифрової трансформації, але й створюють інструментальну основу для формування та реалізації ефективної державної політики у цій чутливій сфері.

З теоретичного боку, дисертація істотно розширює межі наукового аналізу категорії гуманітарної безпеки, розглядаючи її як багаторівневу, ціннісно-орієнтовану систему, інтегровану у національну безпекову політику. Авторка пропонує нову, обґрунтовану структуризацію гуманітарної безпеки з урахуванням інформаційно-комунікаційних, освітньо-культурних, правових, психологічно-поведінкових та соціально-демографічних складників. Такий підхід дозволяє комплексно осмислювати місце цифрової безпеки дітей у загальній системі національної безпеки.

Важливим теоретичним внеском є також розвиток понятійного апарату державного управління в умовах цифрової епохи. Зокрема, у дисертації запропоновано нові управлінські категорії, як-от «цифрова спроможність дитини», «дитиноцентричне управління цифровою безпекою», «інституційна інтеграція у кіберполітиці», що відкривають нові вектори для подальших наукових досліджень і переосмислення державної політики через призму прав дитини та цифрових викликів.

Авторкою також систематизовано й адаптовано до українського контексту основні парадигми публічної політики, зокрема: governance-підхід, rights-based підхід, мережеве управління, мультисекторальність, а також теорія управлінських рішень. Це створює наукову базу для формування інтегрованих моделей взаємодії між державою, громадськістю, ІТ-сектором, освітніми закладами і безпосередньо дітьми як суб'єктами політики.

З практичної точки зору результати дисертації є надзвичайно цінними й прикладними. Запропоновані в роботі концепції, моделі та механізми можуть бути

використані на різних рівнях управління: на національному рівні – для розробки стратегій і програм державної політики захисту дітей у цифровому середовищі, вдосконалення нормативно-правової бази, імплементації міжнародних стандартів у сфері захисту прав дітей; на регіональному рівні – для створення механізмів моніторингу та реагування на кіберзагрози в громадах, розвитку цифрових сервісів для шкіл і соціальних служб; на інституційному рівні – для підвищення кваліфікації освітян, соціальних працівників, поліцейських у сфері цифрової безпеки дітей, формування профілактичних програм; у громадянському суспільстві – для розвитку батьківських ініціатив, просвітницьких кампаній, участі молоді в політиках цифрової безпеки.

Окремої уваги заслуговує таблична модель публічної політики, розроблена дисертанткою. Вона дозволяє структуровано планувати заходи у логіці «ціль – завдання – інструменти – виконавці – результат», що значно підвищує керованість і прозорість публічної політики у сфері захисту дітей.

Також запропоновано створення національної цифрової платформи реагування на кіберзагрози, яка включатиме автоматизовані системи моніторингу, алгоритми виявлення загроз, цифрові сервіси для батьків і дітей, та забезпечуватиме координацію між зацікавленими структурами (МОН, Мінцифра, поліція, громадські організації, освітні установи тощо).

Практичну значущість дослідження підтверджує публікація його результатів у низці фахових видань, презентація на наукових конференціях, а також використання положень дисертації у просвітницькій діяльності та розробці освітніх матеріалів для шкільного середовища.

Таким чином, дисертаційне дослідження Димитрієвої О.І. не лише робить вагомий внесок у розвиток наукової бази з проблем гуманітарної та цифрової безпеки, а й створює основу для практичної трансформації державної політики з урахуванням актуальних викликів, прав дитини та принципів відкритого врядування.

Повнота викладення результатів дослідження в опублікованих працях.

Результати дисертаційного дослідження Димитрієвої Оксани Ігорівни у повному обсязі відображені у низці наукових публікацій, що охоплюють ключові положення, аналітичні висновки, теоретичні узагальнення та прикладні рекомендації, сформульовані в рамках дисертаційної роботи. Структура та зміст опублікованих

матеріалів свідчать про системність наукових пошуків здобувачки, логічну послідовність представлення наукових результатів, а також підтверджують відповідність публікацій вимогам до кандидатської дисертації у галузі державного управління.

Варто наголосити, що публікації охоплюють всі три основні напрями дисертації:

1. Теоретико-концептуальний блок – розкрито в публікаціях, присвячених поняттю гуманітарної безпеки, дитиноцентричному підходу, принципам цифрової трансформації публічного управління.

2. Аналітично-прикладний блок – висвітлено у працях, що аналізують загрози в кіберпросторі, наявні інституційні та правові механізми в Україні, їхні недоліки та виклики у воєнний період.

3. Практико-орієнтований блок – презентовано в статтях і тезах, які містять пропозиції щодо створення цифрової інфраструктури захисту дітей, пілотних моделей реагування на кіберзагрози, удосконалення міжвідомчої взаємодії, нормативно-правового забезпечення та профілактичної просвіти.

Особливу увагу приділено методичним аспектам, зокрема оцінці ефективності публічної політики та створенню логічної моделі реалізації заходів державного реагування на цифрові загрози. Це забезпечує повноту й завершеність дослідження, а також практичну придатність отриманих результатів.

Таким чином, результати дисертаційного дослідження Димитрієвої О. І. знайшли повне і системне відображення у наукових публікаціях, що охоплюють як концептуально-теоретичні основи, так і прикладні пропозиції. Це свідчить про високий рівень академічної культури авторки, її здатність до наукової комунікації та широке апробування результатів роботи в науковому середовищі.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

1. Обмеженість кількісної емпіричної бази. У дисертації представлено детальний аналіз правових, інституційних та концептуальних аспектів політики захисту дітей у кіберпросторі, проте було б доцільно доповнити дослідження соціологічними даними – наприклад, результатами опитувань батьків, педагогів або самих дітей щодо їхнього досвіду в цифровому середовищі. Це підвищило б емпіричну насиченість роботи та надало б додаткову верифікацію проблемних точок.

2. Необхідність глибшого економічного обґрунтування запропонованої цифрової інфраструктури. Авторка аргументує доцільність створення національної платформи моніторингу й реагування на кіберзагрози дітям, однак практичні аспекти впровадження (фінансові ресурси, інституційна спроможність, потенційні джерела фінансування, механізми державно-приватного партнерства) залишилися поза межами детального аналізу. Враховуючи масштаб пропозиції, доцільно було б приділити більше уваги її реалізаційній частині.

3. Дискусійним виглядає співвідношення понять «гуманітарна безпека» та «соціальна безпека» в контексті захисту дітей у цифровому середовищі. У дисертації гуманітарна безпека обґрунтовано визначається як широка безпекова категорія, однак потребує глибшого порівняльного аналізу з близькими за змістом поняттями, що використовуються у сфері соціальної політики, безпеки прав дитини, інформаційної етики.

4. Актуальним є також розширення міжнародного порівняльного аналізу. У роботі наведено приклади окремих країн (Польщі, Естонії, Південної Кореї), однак доцільно було б розширити спектр аналізу практик інших країн ЄС (наприклад, Нідерландів, Фінляндії), які мають провідний досвід у цифровому регулюванні дитячої безпеки, а також звернути увагу на особливості нормативного забезпечення на рівні Європейської Комісії.

5. Бракує графічної візуалізації запропонованої концептуальної моделі публічної політики. Враховуючи складність і багаторівневість запропонованої структури управління, схематика або діаграма логічної моделі суттєво підвищили б доступність матеріалу для практичного використання державними службовцями чи фахівцями в освітній сфері.

Загальний висновок та оцінка дисертації

Дисертація, виконана Димитрієвою Оксаною Ігорівною «Державна політика захисту дітей у кіберпросторі як пріоритет гуманітарної безпеки України», є самостійним науковим дослідженням актуальної та соціально значущої проблеми, містить оригінальні підходи до розв'язання теоретичних і практичних питань, пов'язаних із формуванням і впровадженням ефективних механізмів державної політики у сфері цифрової безпеки дітей та підвищенням рівня гуманітарної безпеки

держави в умовах цифрової трансформації. У роботі обґрунтовано наукові положення та розроблено рекомендації, спрямовані на підвищення результативності державного управління у сфері захисту дітей від загроз кіберпростору.

Тема та зміст дисертаційної роботи повністю відповідають паспорту спеціальності 25.00.05 – державне управління у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку та профілю спеціалізованої вченої ради. Структура, логіка, науковий апарат і результативність дослідження узгоджуються з вимогами до дисертацій з державного управління, а розроблені моделі, концептуальні підходи та управлінські пропозиції мають як наукову новизну, так і прикладну цінність.

Робота відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її авторка – Димитрієва Оксана Ігорівна заслуговує на присудження наукового ступеню кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.05 – державне управління у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку.

Офіційний опонент -

доцент кафедри публічного
адміністрування ПрАТ «ВНЗ
«Міжрегіональна Академія управління
персоналом», кандидат наук з державного
управління

О. М. ДОЛІНЧЕНКО